

« zurück blättern vor »

KRĘPOWAĆ v. imp., ab 1558; auch *krępować*. **1)** ‘jmdn. festbinden; eng zuziehen, jmdm. die Bewegungsfreiheit schwer machen oder nehmen’ – ‘mocno wiązać kogoś, coś; utrudniać lub uniemożliwiać komuś poruszanie się’: 1575 PaprPan Bb4v, SPXVI *Chociaż ci tak włomni są na te to członki / Jedną mężnie krępią pogány postronki*. o 1586 PudłFr 58, SPXVI *iakiéy by sę był ón Bóg ządziwował / Którego Wulkan / z żoną swą / w tykach krępował*. o 1587 GórnRozm B4, SPXVI *Więc szalonego człowieka / izasz nie imacie? zasz nie krępiecie?* o (†1613) 1714 Poc. 421, L *Piotr wiąże, Piotr krępie, Piotr rozcina okowy*. o 1618 Tward.Łódź B 1 *Stużnie zaiste do twej tajemnice / Krępię swoiey nadzieiey kotwice*. o 1638 KalCuda 260, SP17 *roznie z nimi w drodze, ustawicznie ie krępiąc powrozami [...]* *poftempowáli*. o 2.H.17.Jh. DrobOpow 72, SP17 *roznie z nimi w drodze, ustawicznie ie krępiąc powrozami [...]* *poftempowáli*. o 1694 Bardz.Boe. 144, L *Suszy na przemian wilgoć uftepuie, A zimno z ciepłem przymierze krępie*. o (1843) 1923 Korz.J.Karpac. 48, DOR *Strzelcy wchodzą cicho, opadają Antosia i krępiją go sznurami*. o (1843) 1872 Krasz.Latarn.II 101, DOR *Ściągnąwszy z siebie pas jął go nim krępować*. o 1910 Lamus VIII s.454, DOR *Targnął się, jakby rwąc krępiące go więzy i dzikim ruchem wyrwał nóż z zanadru*. o 1947 Putr.Rzecz. 438, DOR *Zaczął go krępować kołnierzyk, rozluźnił krawat*. – (SŁA), SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **2)** ‘übertr. jmds. Freiheit, Befähigung zum Handeln begrenzen, aufhalten, bremsen’ – ‘przen. ograniczać czyjaś swobodę, zdolność działania, powstrzymywać, hamować’: (1695) 1722 Past.F. 85, L *Miłością tyłu palisz i krępiesz*. o (†1719) 1910 Wirydarz I 84 *Phyllis zawsze śliczna, a Clorys bez końca [...]. Ta zmysły krępije, a ta je troczy*. o vor 1764 TR *i nieprzyjacielskie krępie ferca*. o 1765–1784 Mon.65 254, L *Węzeł nas ten krępie*. o †1830 Śniad., SW *Romantyczności głównym prawidłem jest nie K[repować] imaginacji ludzkiej żadnemi prawidłami sztuki*. o (†1849) 1949 Słow.Listy I 373, DOR *Nieszczęśliwy ten świat, że nie pozwala nam robić, co byśmy chcieli, ale nas wiąże i krępije różnymi wymaganiami i obowiązkami*. o 1898 Matusz.I.Swoi 314, DOR *Ze wszystkich więzów, krępiących człowieka, więzy społeczne trzymają najmocniej i najciaśniej*. o (1931–1932) 1948 Morc.Wyrąb.I 123, DOR *Doznawał w jego obecności niewytłumaczonego lęku, który krępował jego myślenie i onieśmielał do reszty*. – (SŁA), TR**, L, SWIL, SW, LSP, DOR (przen.). **3)** ‘übertr. unbequem, mühsam für jmdn. sein, genieren, einschüchtern, stören’ – ‘przen. być niewygodnym, uciążliwym dla kogoś, wprowadzać w zakłopotanie, zawstydząć, onieśmielać kogoś, przeszkadzać’: (1876) 1953 Krasz.Seraf. 159, DOR *Poptakały się z ciocią – wyszłam zostawując je, bo*

we dwie jest im najlepiej... nie chciałam krępować mamy w jej skargach na mnie, które na wargach miała. ◦ vor 1902 Chm., Sw *Jego nie krępują takie względy.* ◦ (1932–1934) 1950 Dąbr.M.Noce II 41, DOR *Ubiegły przeszło cztery miesiące od przybycia panny Celiny, a ona była wciąż jakby krępującym gościem; nikt się do niej nie przyzwyczaił, nikt się z nią nawet na dobre nie zapoznał.* ◦ 1953 Meis.Wraki 134, DOR *Zauważył, że Teresę krępuje jego obecność.* – (SŁA), Sw, LSP, DOR (przen.). **4** *krępować się* ‘übertr. Zwang, Verlegenheit verspüren, eingeschüchtert sein, sich schämen’ – ‘przen. odczuwać przymus, zażenowanie, być onieśmielonym, skrepowanym, wstydzić się’: (1875) 1898 Bełc.Kmita 104, DOR *Dajcie mi rękę. Wszak zgoda? – Nie, panie, takim się słowem nie mogę krępować!* ◦ 1880 Lubow.Śąd 70, DOR *Chce być swobodny w ruchach, ale znać krępowanie się i sztywność.* ◦ (1937) 1948 Goj.Rajs. I 136, DOR *Ogromnymi oczami patrzy na Romana. Patrzy otwarcie i bezwstydnie, wcale się nie krępuje ani swego towarzysza, ani Kwiryny.* ◦ 1950 Olcha Most I 210, DOR *Miał ochotę wypytac ją, czy nie wie czegoś o Agnieszce, lecz krępował się mówić przy wszystkich.* – Sw, LSP, DOR. ◊ **Var:** *krępować v. imp.*, 1575 PaprPan Bb4v, SPXVI ◊ [LBel.] 1588 Calep 215a, SPXVI – (SŁA), SPXVI, CN; *krępować v. imp.*, 1587 GórnRozm B4, SPXVI – (SŁA), SPXVI, TR, L, SWIL, Sw, LSP, DOR. ◊ **Etym:** nhd. *krämpfen v.*, ‘klammern, fest machen (auch im übertr. Sinn)’, GRI, nur für Inh. 1. ◊ **Hom:** *krępować v. imp.*, ‘Papier oder Stoff krausen’, bel. seit 1951, DOR, zuerst geb. DOR. ↑*krępować I*, ↑*krępować II*. ◊ **Der:** *przykrępować v. pf.*, 1558 Kosz.Lor. 105b, L, zuerst geb. L; *skrepować v. pf.*, 1726 Jabł.Tel. 47, L, zuerst geb. CN; *krępacja* subst. f. sgl., ‘Verlegenheit, Scham’, [hapax] 1952 Past.Lira 233, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 3, 4; *krępownik* subst. m., ‘Gerät, mit dem einem Gegenstand die geforderte Form gegeben wird’, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1. ♣ Inhalt 2 ist eine naheliegende Übertragung der konkreten Bedeutung (= Inhalt 1, vgl. auch die Belege von 1618 und 1694). Im Unterschied dazu ersetzt Inhalt 3 das unbelebte, meistens abstrakte Objekt durch ein belebtes, persönliches und schwächt die Handlungsbegrenzung ab. Unsere frühesten Belege haben zwar keinen Nasalvokal, jedoch kann man mit SŁAWSKI SE eine Entnasalierung annehmen (vgl. ↑*krępulec II*). Vielleicht hat auch eine mechanische phonologische Analogie zu ↑*krępować I* eine Rolle dabei gespielt.